

влачи радо себи послове (10). Мера привременог смештаја (у прихватилиште или на сличан начин — чл. 441) коришћена је у Србији у 1964 само 30 пута а притвор 212 пута. Морало би се знати због чега је то тако, и ако се уставна привременог смештаја не примењује зато што има недостатака, у чему су ти недостаци. — Питање одбране малолетника, за коју законик тражи да обавезно буде вршена преко адвоката, и чињеница да у великом броју седишта општинских судова адвоката нема или их нема довољно, такође је појава коју судови треба да истакну и настоје да се нађе решење.

9. Вођење поступка мора ићи примерном брзином (не на штету његовог квалитета, као што је већ речено). Темпо пословања судова уопште представља највећи анахронизам у савременом друштву. Та се појава, поред свих мера предострожности предвиђених у Законику, јавља и у поступку према малолетницима (у пракси судова у Србији једна трећина предмета се суди преко три месеца), и то се на сваки начин мора избећи, а мислимо да се уз посвећивање довољне пажње и може избећи.

Излагања под IV, 1—9, показују да сви органи који учествују у поступку према малолетницима, морају да прилагоде свој метод, стил и темпо рада захтевима који произилазе из природе поступка према малолетницима. Захтев се посебно поставља у погледу судије за малолетнике. Он се са мало добре воље може остварити и такав ток догађаја треба и очекивати. Ако би даљи развој ипак показао да се такав преображај у начину рада судије за малолетнике не може постићи, не би остало ништа друго него да се ови послови одузму из надлежности суда и повере органу социјалне заштите који би преузео јединствено старање о свим малолетницима, како угроженим и запуштеним, тако и извршиоцима кривичних дела (сем случајева где треба избећи казну), који би сам изрицао и васпитне мере из Кривичног законика (оваква или слична решења у позитивним правима већ постоје).

Др. Тихомир Васиљевић

ПОВОДОМ НАЈНОВИЈЕ КОДИФИКАЦИЈЕ ТРГОВАЧКОГ ПРАВА САД

1. У Сједињеним Америчким Државама одавно постоји тежња великог броја правника да се прецедентно право у области трговачког промета замени законским регулисањем које би било више у складу са савременим развојем трговачког промета. С тим у вези већ крајем XIX а нарочито почетком XX в. чине се покушаји да се за одређене области као што су хартије од вредности, складишнице, коносмани и купопродаја донесу посебни закони. Једнообразни закон о купопродаји донет је 1906 по угледу на ен-

(10) Пример: суд, кога јавни тужилац обавештава да је поверио спровођење припремног поступка органу унутрашњих послова, има у закону овлашћење да преузме ту ствар али се то до сада није догодило ни у случајевима кад је било очигледно корисно.

глески Закон о купопродаји добара од 1893. Иако се амерички Закон базирао на енглеском, тако да је велики број одредби био готово истоветан, већ тада привредни живот САД наметао је потребу да се, на пример, детаљније регулише куповина путем робних докумената.

У вези са врло интензивним развојем привреде у Америци расла је и потреба да се постојећи једнообразни закони прилагоде новим условима. Међутим, уместо да се сваки закон мења и допуњава, Земаљска конференција помоћника за законе појединих држава САД као и Амерички институт за право ставили су себи у задатак да испитају могућности доношења једног законика који би обухватио све оно што се сматра трговачким правом (*commercial law*) које у САД има нешто уже значење од онога које се том термину (*droit commercial*) даје у Европи (1).

2. У вези са регулисањем ове материје у САД треба нагласити да је Уставом САД надлежност за доношење закона којима се регулише трговачки промет у искључивој надлежности појединих држава САД. Конгрес САД би евентуално могао донети законе о изједначењу права које већ постоји али због отпора према регулисању из центра одустало се од покушаја да се ова материја кодификује за целу територију САД. Ово тим пре што је 1938 Трговачко удружење Њујорка предложило да се донесе овакав закон али је овај покушај пропао. Због ове нешто сложене законодавне процедуре у САД, поменута Земаљска конференција пуномоћника за законе појединих држава САД као и Амерички институт за право предлажу још 1940 Једнообразни закон као модернизацију и координацију постојећих једнообразних закона о преносивим хартијама од вредности, купопродаји, коноспану, складишницама и других закона који се тичу трговачког права. У 1945 отпочиње међутим рад на припремању трговачког законика тако да се најпре 1949 а затим 1952 појављује нацрт Једнообразног трговачког законика САД а 1958 ревидирани нацрт који предлагачи предлажу као њихов дефинитиван текст. Скупштина сваке државе могла је да усвоји овај закон (који је био нека врста модел-закона) после чега је закон постајао саставни део законодавства сваке државе која га је усвојила. Нешто касније, 1962, на основу примедби које су упућене Сталном уређивачком одбору (који се састоји од 5 представника Земаљске конференције пуномоћника и 5 представника Америчког института за право и по једног представника сваке државе САД) израђен је нови ревидирани текст (2).

До краја 1964 године 29 америчких држава и Колумбијски дистрибут усвојили су са мањим изменама, амерички Једнообразни трговачки законик. Џ. Монк (3) наводи да се озбиљно разматра могућност да Законик усвоји још шест држава САД а С. Менчиков (*Mentschikoff*) претпооставља да ће до краја 1965 или кратко време после тога Једнообразни трговачки законик

(1) Allan Fransworth: »Le droit Commercial aux Etats-Unis d'Amerique»; »Revue international de droit comparé«, 1962, No 2 pp. 309—320.

(2) Превод Једнообразног трговачког законика САД који је објавио Институт за упоредо право у Београду израђен је према тексту од 1962.

(3) George Monk: An Introduction to the District of Columbia Uniform Commercial Code and Article 1; „Harvard Law Journal“, II/1965, No 1 pp. 8—27.

постати позитивно право САД, било што ће га усвојити највећи број држава САД, било Конгрес САД, било што ће се комбиновати ова два начина (4).

Законик се састоји од десет делова: опште одредбе, купопродаја, трговачке хартије, банковни депозити и наплате, акредитиви, продаја на ђутуре, складишне признанице, коносмани и остале стварноправне хартије од вредности инвестиционе хартије с правом учешћа, посебно заштићени глосови и на крају прелазне одн. завршне одредбе.

Простор нам не дозвољава да се опширније осврнемо на низ веома интересантних питања из овог обимног законика (који садржи 403 члана). С друге стране, треба нагласити да су извесни делови Законика детаљно регулисали одређена питања која су интересантна искључиво са гледишта америчке теорије и праксе (нарочито Део 9 који се односи на посебно заштићене послове одн. начин обезбеђења потраживања залогом) која може бити сва потрошна роба, опрема и пољопривредни производи за који су заинтересовани и повериоци и дужници у САД). Стога ћемо се у овом оквру задржати само на неким питањима из општег дела и дела о купопродаји која мислимо да би била интересантна са гледишта југословенске теорије и праксе.

3. У самом почетку, већ у чл. 1—102/3 Законик наводи да се дејство одредби Законика може да измени споразумом странака. Изузетак од овог правила које „представља једно од основних принципа Законика“ (5), његову „кључну одредбу“ (6), представљају обавезе поступања у доброј вери, обавезе савесног, разумног и пажљивог поступања које се не могу мењати.

Изван ових ограничења одредбе Законика могу да се мењају на начин који уговорним странама највише одговара. Уговорне стране, дакле, могу своја узајамна права и обавезе утврдити уговором, а само уколико тако не поступи, примењују се одредбе Законика које дају широку скалу правила у којима се може наћи одговор на готово сва питања која се у пракси могу појавити.

Браухер (7) наводи да у првој верзији Законика принцип аутономије воље није постојао, да су одредбе Законика биле когентне природе, да се нису могле мењати споразумом странака изузев уколико код саме одредбе није било предвиђено „уколико није друкчије уговорено“. Пошто је овакав став Законика у односу на аутономију воље странака био оштро критикован као став који је директно супротан принципима на којима почива „слободна привреда“, већ у нацрту Законика који је предат јавности 1957 уноси се принцип аутономије воље странака.

4. Законик предвиђа (чл. 1—105) да су уговорне стране слободне да одаберу *надлежно право* за регулисање својих међусобних односа с тим што се наводи да критеријум треба да буде да између посла у питању и државе чије право странке одређују као надлежно за регулисање њихових

(4) Soia Mentschikoff: Highlights of the Uniform Commercial Code, „The Modern Law Review“, 27/1964; 2, pp. 167—189.

(5) Robert Braucher: The Legislative History of the Uniform Commercial Code; „Columbia Law Review“, 58/1958; 6, pp. 798—814.

(6) Valter Malcolm: The Uniform Commercial Code in the United States; „The International and Comparative Law Quarterly“, 12/1963; 1, pp. 226—246.

(7) Braucher: op. cit., p. 807.

односа, треба да постоји разумна веза. Овом одредбом у ствари регулише се питање сукоба закона између држава САД.

Но, у низу одредаба у Законику одступа се од принципа аутономије воље у одређивању меродавног закона. Тако се наводи да се права поверилаца на продатој роби кад је реч о превари регулишу по закону државе у којој се роба налази (чл. 2—402). Одговорност банке за чињење или нечињење у вези с неком исправом којом се бави у сврху презентације, исплате или наплате, одређује се по законима места у коме се се банка налази (чл. 4—102/2). Продаја „на ђутуре“ (чл. 6—102/4) регулише се законом места где се роба налази. Важност инвестиционих хартија с правом учешћа регулише се прописима власти надлежне за издаваочеву организацију (чл. 8—106). И најзад, услови под којима важи и када постаје перфектно неко посебно заштићено право и услови под којима се то право може прописно провести кроз књиге и какво дејство производи то регистровање регулишу се према закону места у коме се налази пословни уред у коме преносилац потраживања држи своје књиге (чл. 9—103).

5. Део 2, којим се регулише купопродаја, углавном се заснива на Једнообразном закону о купопродаји робе из 1906 с тим што је стари текст ревидиран, актуелизиран и допуњен низом нових одредби.

Анализом одредби Дела 2 Једнообразног законика САД долази се до закључка да се не могу прихватити мишљења да је реч само „о промени технике“ у односу на досадашње законе или судску праксу, како се труде да прикажу многи амерички правници. Промене принципа у појединим деловима Законика тако су очигледне а да не говоримо о многим новинама које значе један озбиљан и оригиналан начин регулисања савременог трговачког промета. Примера ради може се указати на установу (*consideration*) (8), која је задржана у Законику само као историјска категорија јер су творци Законика схватили да *consideration* нема никакву корисну функцију. Тако према Законику (чл. 2—205) писмена и потписана понуда обвезује, чак и кад не постоји *consideration*. Концепција својине је напуштена у корист ризика (чл. 2—401) (9). Унете су модерне транспортне клаузуле које се широко примењују у међународном промету уопште, као и одредбе о акредитиву које се не разликују битно од Једнообразних правила и обичаја о документарном акредитиву које је саставила Међународна трговинска комора у Паризу.

С друге стране, извесна решења која можда имају своја оправдања у САД, тешко су разумљива континенталним правницима. Тако, на пример, према чл. 2—207 прихват може да обвезује чак и кад „садржи одредбе које

(8) »Consideration« у систему common law углавном одговара појму каузе (основа) у правним системима који се базирају на римском праву.

(9) Према Јединственом закону о купопродаји робе САД од 1906 (исто тако и према енглеском Закону о купопродаји робе од 1893) детаљно је регулисано питање преноса својине с тим што се наводи да ризик *prima facie* прелази са својином. Савремени промет робе није у тој мери заинтересован за својину, те се у најновијим трговачким законцима по правилу, регулише пренос ризика и с тим у вези одређује одговорност уговорних страна за случајни пропаст робе. Отуда и амерички Једнообразни трговачки законик регулише пренос ризика и не везује га за питање преноса својине.

допуњују или које се разликују од одредаба из понуде, односно одредаба о којима је постигнут споразум, сем уколико прихват није био изричито условљен пристанком на допунске и различите одредбе“. Иако се овакав начин регулисања образлаже потребама брзине трговачког пословања, треба имати на уму да често и сасвим ситне измене у прихвату могу да значе једнострано наметање услова, који могу да донесу знатне користи оној страни која их дописује, а страни која се с таквим условима накнадно мора да сложи, знатне штете. Супротно овоме, према југословенским Општим узансама (уз. бр. 20, ст. 1 и 2) „изјава о прихватању понуде мора у свему бити сагласна са понудом.“ Кад изјава о прихватању понуде није у свему сагласна са понудом, према југословенском схватању сматра се да је понуда одбијена и да је уједно учињена нова понуда од стране понуђеног.

Поменути члан Једнообразног трговачког законика САД изазвао је многе приговоре и у САД. С тим у вези судска пракса је различито тумачила чл. 2—207 Законика. Тако је у случају *Roto-Lith* (10) суд у САД стао на становиште да су „допунске одредбе у прихвату суштински мењале услове понуде и да су према томе значиле нову понуду која је, да би обвезивала, претходно морала бити потврђена“. Том приликом судија Олдрич (*Aldrich*) је изјавио да чл. 2—207 Законика треба врло брижљиво тумачити јер иначе може да доведе до поремећаја равнотеже у односима купац-продавац.

Ова идеја примљена је такође са много резерви и на Хашкој дипломатској конференцији априла 1964 на којој су донети Једнообразни закон о међународној купопродаји робе и Једнообразни закон о закључењу уговора о међународној купопродаји робе. На инсистирање америчке делегације слична одредба ушла је у Једнообразни закон о закључењу уговора о међународној купопродаји робе (чл. 7).

Све ово говори да овакве новине могу бити веома опасне и да се не могу сасвим правдати пословном политиком, олакшањем саобраћаја, итд. Ако би и могле евентуално да се примене код типских уговора и код робе одређене по роду, сасвим сигурно се ово правило не би могло да примени код уговора који имају за предмет робу која се израђује према спецификацијама, који се брижљиво студирају и где свака промена може да значи промену предмета уговора, а тиме и знатно друкчији положај оне стране која робу нуди.

Из Дела 2 Законика одабрали смо само неколико питања, и то: питање „добре вере“ при извршавању уговорних обвеза, као једно од главних принципа на којима почива Део 2, затим питање одговорности за продату робу и, најзад, питање правних средстава која стоје на располагању продавцу и купцу, — указујући на специфичности њиховог регулисања у Законику.

6. Амерички аутори истичу да се доктрина о *good faith* (добра вера, *bona fides*) приликом преузимања и извршавања обавеза не везује само за купопродају, већ да она треба да буде основ за процењивање свих активности регулисаних Закоником.

Слично овом и југословенске Опште узансе за промет робом у уз. бр. 3 истичу да су „поштење и савесност основно начело кога се странке морају

придржавати у пословима промета робом“. Даље се наводи да се странке не могу позивати на неку од узанси ако би њена примена у датом случају произвела последице противне томе начелу.

Према чл. 1—203 „сваки уговор или обавеза у смислу закона захтева да се приликом његове примене или извршења поступа у доброј вери“, а у чл. 1—201 (19) наводи се да „добра вера“ значи поштење у погледу чињеница, понашања или посла у питању.

У Делу 1 дате су основне дефиниције добре вере. Међутим, добра вера у купопродаји, тј. кад је реч о трговцу, значи „поштење у погледу чињеница и поштовања разумних трговачких стандарда о часном пословању“ (чл. 2—103 (6)). Другим речима критеријум за оцену да ли је један трговац поступао у доброј вери много је оштрији, јер се претпоставља да стручњак треба да познаје правила, обичаје и стандарде своје струке.

Општа обавеза поступања у доброј вери значи да се код сваког уговора подразумева да је потребна сарадња на страни једне уговорне стране како се разумна очекивања друге уговорне стране не би осујетила.

У вези са историјским развојем овог принципа Фернсуорт (Farnsworth) (11) наводи да је прво тумачење било потпуно субјективно (тзв. критеријум „чистог срца и празне главе“). Међутим, иако Енглези почетком XIX в. одбацују субјективни критеријум тумачења добре вере и замењују га објективним, захтевајући „опрезност и пажњу разумног човека“, субјективно тумачење добре вере задржало се у САД све до почетка XX в. када полако почиње да бива напуштано. Једнообразни трговачки законик се ослања на објективни критеријум (12) захтевајући од трговца да у својим пословним односима поштује „разумне трговачке стандарде о часном пословању“. Законик не даје дефиницију „разумних трговачких стандарда“, али овај израз најчешће прати „добру веру“ да би је ближе објаснио.

У пракси се дешава да једна од уговорних страна не поступа у доброј вери. Узмимо најчешћи пример када купац одбија да прими робу због незнатних мана у квалитету, мада је главни разлог за одбијање нагли пад цена на тржишту. Како ће суд да утврди да је у овом случају купац повредио „разумне трговачке стандарде о часном поступању у трговини“, зависи од оцене свих околности случаја. Сигурно је да је ово врло сложено питање и судови и арбитраже могу имати услед тога тешкоће с обзиром да ни појам „дobre вере“, а ни појам „разумних трговачких стандарда“ није у Законику довољно прецизно одређен. Фернсуорт (13), међутим, сматра да дефиниција ових појмова и не треба да буде прецизнија и да је управо добро што је оваква, јер ће њена еластичност омогућити судовима да ову доктрину даље развијају у светлу непредвиђених околности и праксе.

(11) Allan Farnsworth: Good Faith Performance and Commercial Reasonableness under the Uniform Commercial Code; The University of Chicago Law Review, 30/1963; 4 pp. 666—679.

(12) В. чл. 2—306 (1) , 2—311 (1); добра вера која се тражи у поступању између трговаца такође подразумева објективни критеријум што се може видети у чл. 2—305(2) и 2—603 (3).

(13) Farnsworth: loc. cit. Фернсуорт у свом чланку наводи да би за даљи развој доктрине good faith требало прогледати немачку судску праксу која је, примењујући чл. 242 Нем. Грађ. зак. развила своје тумачење о Treu und Glauben.

7. Према чл. 2—316/2, да би се искључило свако претпостављено јемство у погледу подобности робе за нарочиту сврху, довољно је ако се каже, на пример, да „продавац не јемчи ни за што друго осим онога што је и како је описано у гарантном листу“. Према Законику, да би ово искључење било пуноважно, мора бити дато писмено и мора бити јасно уочљиво. Изузетак је једино кад се роба продаје уз услов „таква-каква“. У вези са овим питањем интересантни су примери које у свом чланку (14) наводи Хавкленд (Hawkland). Ево једног: продавац објави да продаје „генератор GE 1136 KW“ и истовремено у уговор унесе клаузулу којом „искључује сваку одговорност за изричите или претпостављене квалитете генератора“. Према аутору продавац неће моћи да испоручи генератор „Westinghouse 1000 KW“, јер „GE generator 1136 KW“ је изричити услов, без кога нема уговора. Међутим, уношењем клаузула о ограничењу односно искључењу одговорности продавац неће одговарати за функционисање генератора, јер је своју одговорност искључио и то на јасан начин ставио до знања купцу.

8. Једнообразни трговачки законик САД предвиђа различите начине (15) да се продавац заштити како у погледу обезбеђења плаћања куповне цене, тако и за случај да купац неоправдано одбије пријем робе или пре или у току испоруке. Овде ћемо се осврнути на нека од тих средстава, с тим што ћемо најпре видети каква решења даје Законик за случај да продавац посумња у платежну способност купца, пре него што му је роба испоручена а затим за случај да је роба већ испоручена.

а) *Убрзање извршења и несигурност* (чл. 1—208, 2—210, 2—609 и 2—611). — Једнообразни законик садржи одредбе према којима продавац има право да тражи извесна обезбеђења од купца уколико нема поверења у његову кредитну способност. Тако, на пример, он може захтевати плаћање пре уобичајеног рока „уколико у доброј вери сматра да су изгледи за плаћање односно извршење угрожени“ (16).

Према чл. 2—609/1 „за случај да се у извршење уговора од стране било које стране уговорнице основано посумња, друга страна може писмено захтевати подобно уверавање да ће уговор бити уредно извршен. Док не прими такво уверавање она може, ако је то трговачки оправдано, са своје стране престати да извршава уговор у мери за коју није добила уговорену противнакнаду“. Та одредба може да буде веома опасна. Она може да отвори пут многим споровима за утврђивање шта се сматра „основаном сумњом“ и да ли је у конкретном случају постојала разумна основа за осећање несигурности. У пракси се често дешава да продавац уместо да захтева убрзање плаћања од стране купца престане са испоруком. Овакав начин би се сматрао раскидом уговора уколико суд не утврди да је продавац сходно одредбама чл. 2—609 имао основа да посумња да му купац неће платити.

(14) William Howland: Limitation of Warranty under the Uniform Commercial Code; »Howard Law Journal«, II/1965; 1 pp. 28—48.

(15) Уобичајени начин плаћања робе у САД је да се роба прими и тек у једном одређеном року после тога да се плаги. Према Једнообразном трговачком законуку плаћање чеком у време испоруке робе сматра се као продаја за готов новац, под условом да се прописно презентирани чек хонорише. У случају нехонорисања чека настаје посебна ситуација између купца и продавца, која међутим, не дира у права трећег лица које је у међувремену стекло робу, изузев ако није реч о превари.

(16) Једнообразни трг. зак. САД, чл. 1—208.

б) *Предаја робе на превоз од стране продавца уз обезбеђење његових својинских права* (чл. 2—505, 2—512, 2—513). — Предаја робе на превоз од стране продавца уз обезбеђење његових својинских права (тзв. *partum reservati dominii*) је стандардни начин у САД да се продавац најпотпуније обезбеди за робу. Он то може да учини: а) прибављањем коносмана који се преноси по његовој наредби или на други начин; или б) прибављањем непреносивог коносмана који гласи на њега или лице које он именује. Ово своје право продавац може да оствари и тиме што ће од купца уговором захтевати да му робу плати пре него што је прегледа (чл. 2—512). Исти резултат продавац постиже и ако у уговор унесе клаузулу ЦОД (плаћање приликом испоруке) јер ни у овом случају купац практично нема могућности да робу прегледа.

в) *Продавчево право да робу заустави у току превоза* (чл. 2—705). — Једнообразни законик ово право назива „заустављање испоруке“. Користећи се одредбама овог члана продавац може зауставити испоруку вагона, камиона, авиона... , уколико купац одустане од уговора или не изврши приспело плаћање пре испоруке, односно „уколико је продавац по неком другом основу овлашћен да задржи робу или да захтева њен повраћај.“

г) *Права продавца у случају кад открије да је купац платежно неспособан* (чл. 2—702). — Ако констатује да је купац платежно неспособан а роба му је испоручена, продавац стиче право на повраћај робе уколико стави захтев у том смислу у року од 10 дана од тренутка када купац прими робу. Међутим, уколико је продавац три месеца пре испоруке био лажно обавештен о купчевој солвентности, не примењује рок од 10 дана. Треба додати с друге стране да је ово право продавца условљено правима редовних купчевих купаца, других купаца у доброј вери као и купчевих заложних поверилаца која су регулисана чл. 2—403.

Овде су поменута само нека права продавца. Законик такође познаје продају ради покрића (чл. 2—706), право на накнадну штету (чл. 2—708), тужбу за наплату цене (чл. 2—709), као и право на споредну штету коју продавац претрпи, а која обухвата све нормалне дажбине у трговини, трошкове и провизије до којих је дошло у вези са заустављањем испорука, превозом, старањем о роби и смештајем робе после повреде уговора од стране купца (чл. 2—710) (17).

9. У вези са правним средствима купца Законик полази од тога да је важно утврдити тренутак идентификације робе (18) (*appropriation*) јер у том тренутку купац стиче својину и гарантован интерес на роби, чак и у случају да тако идентификована роба није саобразна уговору (чл. 2—501).

а) *Право купца на извршење у природи или на тужбу „in replevin“* (чл. 2—716). — Према Једнообразном законнику САД право на реално извршење

(17) На овим правима продавца се нисмо дужа задржали због тога што су ово правна средства која нису специфична за америчко право, већ су као таква позната и у југословенском и у упоредном праву.

(18) Према Законнику (чл. 2—501) идентификација робе може да се изврши у свако доба и на сваки начин о којем се стране изричито споразумеју. Међутим, уколико нема изричитог споразума, идентификација наступа: (а) у време закључења уговора, ако је у питању роба која већ постоји, и (б) у време кад продавац робу отпреми, маркира или на други начин одреди као робу на коју се уговор односи, ако је у питању уговор о купопродаји будуће робе.

уговора купац има у сасвим изузетним случајевима. То је онда кад је реч о индивидуално одређеној роби „или у другим предвиђеним случајевима“. Тужбом *in replevin* (19) купац има право да захтева идентификовану робу, ако и поред свег труда не буде у стању да изврши куповину ради покрића или „ако је из датих околности очигледно да ће такав труд бити узалудан...“

б) *Права купца у случају да продавац постане платежно неспособан* (чл. 2—502). — Уколико продавац постане инсолвентан, а купац исплати део или цео износ цене за робу која још није отпремљена и уколико понуди остатак он може захтевати да му се роба испоручи у року од 10 дана по уплати прве рате.

Законик такође регулише положај купца *bona fide* (чл. 2—503) који стиче титулус без обзира што куповина није правно ваљана; затим посебно заштићено право купца на одбијеној роби (чл. 2—711) које обухвата право на повраћај цене, куповину ради покрића, накнаду после штете (*damnum emergens*) и изгубљену добит (*lucrum cessans*) (чл. 2—715).

На крају овог поглавља у коме је указано на нека значајнија питања из правног регулисања купопродаје треба такође напоменути да у погледу доказивања претрпљене штете која полази од тржишне цене Законик предвиђа (чл. 2—723) да се таква штета утврђује према текућој цени такве робе у време кад је оштећена страна сазнала за одустанак од уговора. Овом начину могло би, можда, да се приговори да уноси један субјективан елеменат у иначе објективне околности. Не би ли боље било да релевантно време буде време одустанка од уговора, а не време кад је оштећена страна „сазнала за одустанак“.

10. Ако се узме у обзир велики број америчких држава које су до сада усвојиле Једнообразни законик онда је разумљив и изванредно велики интерес који је Законик побудио и у САД и у иностранству. Сама чињеница да је овај Законик донет, представља успех који је утолико већи ако се има у виду традиционални отпор судова и правника уопште у систему *common law-a* према законском регулисању ове материје.

Међутим, чак и кад Законик усвоје све државе САД — што ће вероватно да уследи током ове или следећих година — тиме је завршена само прва, мада најтежа фаза у регулисању ове материје. Како је један од главних циљева Једнообразног законика да се „уједначе правна правила разних држава“, тај циљ моћи ће да се оствари најпре и најефикасније ако државе приликом усвајања Једнообразног законика учине минимална одступања од званичног текста и уколико се судови приликом тумачења буду — бар у прво време — више ослањали на званични коментар уз Законик, а мање на судске прецеденте.

Треба на крају истаћи да је Једнообразни законик свакако логична последица напора америчких правника и политичара да се одређене области друштвеног живота регулишу на једнообразан начин у целој земљи. Искуство је показало да је привреда имала доста тешкоћа што је због фе-

(19) Специјална тужба којом тужилац предлаже да се туженику заплени роба и њему преда с тим што се он претходно уз кауцију обавезује да ће пристати да суд у редовном поступку испита законитост овакве заплене.

дералног уређења свака држава САД доносила своје прописе или се ослањала на своје судске прецеденте. Промет робе у најширем смислу речи је достигао такве размере не само између 50 држава САД него и између САД и иностранства, да је било крајње време да се ова значајна област регулише на начин који ће најбоље да одговара савременој робној размени.

Др. Јелена Вилус

ТРАЖЕЊЕ ОБАВЕШТЕЊА ПО ЧЛ. 65 ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА

При расправљању управних спорова наши врховни судови траже обавештења од надлежних органа и организација о разлозима због којих они не поступају по правоснажним пресудама тих судова, иако су за њих обавезне у смислу чл. 4 Закона о управним споровима. Врховни судови овакву праксу углавном заснивају на чл. 65, ст. 2, ЗУС према коме суд по пријему уредног захтева странке за издавањем управног акта, којим би се заменио управни акт надлежног органа или организације, има дужност да затражи од тог органа или организације обавештење о разлозима због којих управни акт није донет.

Рок за тражење обавештења. — Према чл. 65, ст. 1, ЗУС рок у коме је суд дужан да затражи обавештење од надлежног органа везан је за постојање захтева странке за издавање управног акта. Ако је захтев странке уредан, суд ће своју дужност извршити одмах по пријему захтева странке односно без одлагања.

Не би се могло бранити схватање да постоји само дужност суда да тражи обавештење а да рок у коме он то треба да учини није одређен. Рок је чврсто везан за постојање захтева странке јер је у наведеном пропису речено: „по таквом захтеву суд ће затражити од надлежног органа обавештење [...]“. Међутим, иако законодавац не употребљава термин „по поднетом захтеву“, што би значило да је суд дужан да тражи обавештење одмах односно без одлагања по поднетом односно примљеном захтеву, већ употребљава термин „по таквом захтеву“ своди се на исто јер „такав захтев“ је у ствари „поднет захтев“.

У пракси, наши врховни судови и њихова одељења углавном тако и поступају.

Захтев странке. — Из стилизације чл. 65, ст. 1 и 2, ЗУС произилази да захтев странке не може бити упућен на тражење обавештења већ само на издавање управног акта. Тражење обавештења је искључива дужност суда и странка нема са тим никакве везе. Чланом 65, ст. 2, ЗУС прописан је у ствари поступак суда ако надлежни орган у прописаним роковима не донесе нови управни акт а странка поднесе захтев суду за издавање тог акта. Према томе, странка која је безуспешно покушавала да добије